

KONFERENCE

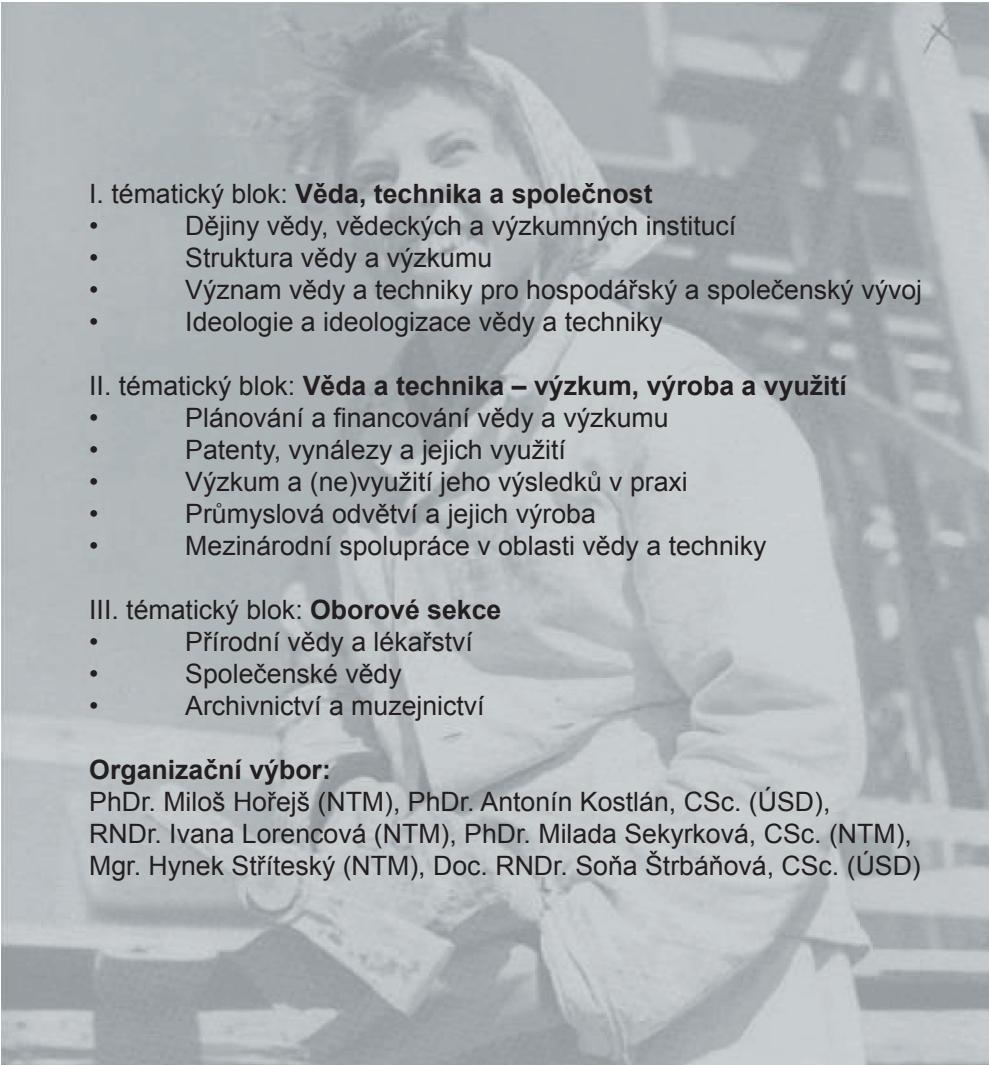
Věda a technika v českých zemích 1945 – 1960

20. – 22. ŘÍJNA 2009

Národní technické muzeum

PROGRAM

NTM
NÁRODNÍ
TECHNICKÉ
MUZEUM

I. tématický blok: **Věda, technika a společnost**

- Dějiny vědy, vědeckých a výzkumných institucí
- Struktura vědy a výzkumu
- Význam vědy a techniky pro hospodářský a společenský vývoj
- Ideologie a ideologizace vědy a techniky

II. tématický blok: **Věda a technika – výzkum, výroba a využití**

- Plánování a financování vědy a výzkumu
- Patenty, vynálezy a jejich využití
- Výzkum a (ne)využití jeho výsledků v praxi
- Průmyslová odvětví a jejich výroba
- Mezinárodní spolupráce v oblasti vědy a techniky

III. tématický blok: **Oborové sekce**

- Přírodní vědy a lékařství
- Společenské vědy
- Archivnictví a muzejnictví

Organizační výbor:

PhDr. Miloš Hořejš (NTM), PhDr. Antonín Kostlán, CSc. (ÚSD),
RNDr. Ivana Lorencová (NTM), PhDr. Milada Sekyrková, CSc. (NTM),
Mgr. Hynek Stříteský (NTM), Doc. RNDr. Soňa Štrbářová, CSc. (ÚSD)

STAVEBNICTVÍ

odborný časopis pro národní průmysl stavební

1952

Cena Kčs 9,-

6

KONFERENCE

Věda a technika v českých zemích 1945 – 1960

NTM, 20.– 22. října 2009

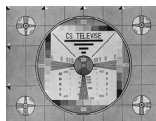
Flexaret IV, 1956

Sonet Duo, 1959

J. Heyrovský, 1957

ČsT, 1953

Zasedání ČSAV, 1954

Panelový dům, 1957

Vysoká pec, 1954

Co, kdo a kdy

Národní technické muzeum pořádá ve dnech 20. – 22. října 2009 spolu s Kabinetem dějin vědy Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., a Společností pro dějiny vědy a techniky ČR konferenci na téma *Věda a technika v českých zemích 1945 – 1960*, která navazuje na úspěšný seminář zabývající se vědou a technikou v českých zemích za 2. světové války, zorganizovaný v loňském roce.

Proč

Jedním z cílů pořádané konference je zbavit vývoj v letech 1945–1960 některých stále platných ideologických schémat, vytvořených před, ale i po roce 1989. Účelem konference je přispět k poznání zmíněného období, v němž československá společnost prošla rozsáhlým transformačním procesem a ve kterém došlo k zásadním změnám v politickém, hospodářském, sociálním i kulturním životě republiky. Na jedné straně šlo o dobu mocenských zásahů do soukromého vlastnictví, dalšího prohloubení propasti mezi ČSR a technicky vyspělým Západem, systémové nevyváženosti československé ekonomiky a státních intervencí do vědy a výzkumu, ale také se jednalo o období rychlého růstu průmyslové výroby, rozvoje dosud zaostalých částí země a významných výsledků v některých oblastech techniky. V duchu předchozích setkání se konference bude věnovat i metodologickým a didaktickým přístupům ve výuce. Jsme si vědomi obtížné uchopitelnosti této doby a s tím souvisejícími problémy jejího výkladu v prostředí středních, vyšších či vysokých škol a chtěli bychom svou konferencí a očekávanou diskusí napomoci k lepšímu poznání tohoto období v oblasti vědy, techniky a průmyslu. Velice rádi bychom dali prostor i prezentaci pohledů mladých badatelů v rámci jejich magisterského/doktorandského studia.

Východiska

Reorganizace společenského života po 2. světové válce se týkala rovněž vědeckotechnické činnosti. Jednak měla tato činnost podléhat plánování a jednak se proměnila struktura vědy a výzkumu. Preferovány byly přírodní a technické obory aplikovatelné ve výrobě před vědami humanitním, rostl význam resortního

a podnikového výzkumnictví, patrný byl také přesun center výzkumu z vědeckých společností a spolků na státem zřizovaná výzkumná ústředí a později ČSAV. S tímto přesunem souvisel rovněž proces centralizace vědecké činnosti a následné změny v systému jejího financování, které se projevily zejména výraznou státní podporou zmíněným ústředním institucím. Po únorovém převratu 1948 a v období první pětiletky pronikl do vědy, výroby, ekonomických teorií i celé společnosti stalinismus, mimo jiné se uplatnila sovětská metoda industrializace s důrazem na těžký průmysl. Soukromé podnikání bylo stále více omezováno, plánování bylo detailnější a prakticky nahradilo tržní vzahy mezi jednotlivými podniky. Pro vědu a techniku se stal rozhodujícím rok 1952, kdy byla založena Československá akademie věd jako jednotná a státem financovaná instituce. Centralizace umožnila intenzivní rozvoj vědy, provázela ji však ideologizace vědeckovýzkumné činnosti a téměř všudypřítomný politický tlak. Československá věda rovněž trpěla emigrací řady výzkumných pracovníků. Druhá polovina padesátých let 20. století se pak na poli vědy vyznačovala částečným zmírněním jmenovaných negativních vlivů a zrychleným tempem navazování mezinárodních kontaktů.

Účast

V případě Vašeho zájmu zašlete přiloženou přihlášku nejpozději do 31. 8. 2009 na kontaktní adresy: ivana.lorencova@ntm.cz nebo hynek.stritesky@ntm.cz, nebo poštou na adresu: Národní technické muzeum, oddělení dějin vědy a techniky, Kostelní 42, 170 78, Praha 7. Informace též na www.ntm.cz a na tel.: 220 399 190. Délka diskusních příspěvků je stanovena na 20 min, z přednesených příspěvků bude vydán tematický sborník. V průběhu semináře bude pro účastníky zajištěno drobné občerstvení. Cestovní náklady a diety hradí účastníci nebo jejich pracoviště. Účastnický poplatek je stanoven na 70 Kč, studenti a důchodci 50 Kč. Podrobné pokyny týkající se zpracování příspěvků, dopravního spojení a možností ubytování budou účastníkům včas zaslány v průběhu září spolu s přesným programem konference a doprovodných společenských akcí.

Čezeta, 1957

Lokomotiva 534.03, 1946

Spartak, 1957

Sokol M1C, 1948

Zetor 25, 1947

Jawa 250, 1953

DEN PRVNÍ | Úterý, 20. října 2009

8.30 – 9.00

registrace účastníků

9.00 – 9.30

slavnostní zahájení konference

Horymír Kubíček, generální ředitel NTM

Ivana Lorencová, vedoucí Oddělení dějin věd techniky NTM

Miloš Hořejš, vedoucí Odboru vědy a výzkumu NTM

Antonín Kostlán, vedoucí Kabinetu dějin vědy ÚSD AV ČR, v.v.i.

Petr Svobodný, předseda výboru Společnosti pro dějiny věd a techniky

I. věda a společnost

Předsedající: Jan Hozák

9.30 – 9.50

Antonín Kostlán (Ústav soudobých dějin AV ČR, v. v. i.)

Proměny organizace české vědy v letech 1945-1960

9.50 – 10.10

Jan Svoboda (Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.)

Ze života vědce v poválečných letech

10.10 – 10.30

Jiří Pernes (Ústav soudobých dějin AV ČR, v. v. i.)

Čistky na Vysokém učení technickém v Brně na přelomu 50. a 60. let

10.30 – 11.00

Přestávka

11.00 – 11.20

Marek Ďurčanský (Archiv Univerzity Karlovy)

Likvidace České akademie věd a umění a Polské Akademie Umiejętności - paralely a specifika

11.20 – 11.40

Milada Sekyrková (Národní technické muzeum)

Poválečné proměny přístupu k svědectví naší průmyslové minulosti

11.40 – 12.00

Diskuse

12.00 – 13.00

Přestávka na oběd

II. památková péče, muzeologie a technické muzejnictví

Předsedající: Milada Sekyrková

13.00 – 13.20

Jiří Knapík a Pavel Šopák (Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity v Opavě)

Památky v českých zemích mezi vědou a „dovolenou“ v letech 1945-1960

13.20 – 13.40

Marek Krejčí (Národní památkový ústav, ústřední pracoviště)

Obnova památek v 50. letech 20. století

13.40 – 14.00

Ivana Kopecká (Národní technické muzeum)

Otázky dlouhodobého uchování a konzervace sbírkových předmětů z 50. let

14.00 – 14.20

Zdeněk Vácha (Národní technické muzeum)

Velký slovník československých techniků - zapomenutý projekt NTM

14.20 – 14.40 René Melkus (Národní technické muzeum)
Počátky televizního vysílání ve světle sbírek NTM

14.40 – 15.00 Diskuse

15.00 – 15.30 *Přestávka*

III. Jazykovědné a humanitní obory

předsedající: Milada Sekyrková

15.30 – 15.50 Martin Nodl (Centrum medievistických studií AV ČR, v. v. i., a UK v Praze)
Ideologizace historické vědy versus věda bez ideologie

15.50 – 16.05 Miloš Zelenka (Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích)
Ideologie v dějinách české slavistiky v letech 1945-1960

16.05 – 16.20 Ivo Pospíšil (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity)
Genologie jako součást české literární vědy: léta formování

16.20 – 16.35 Ivo Barteček (Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci)
Iberoamerikanistika v českých zemích v letech 1945-1960

16.35 – 16.50 Naděžda Morávková (Fakulta pedagogická ZČU v Plzni)
Periodikum Život Plzeňska: Možnost odborné publikace regionální historie v 50. letech

16.50 – 17.05 Jiří Martínek (Historický ústav AV ČR, v. v. i.)
Julie Moschelesová- geografa po návratu z války

17.05 – 17.20 Jakub Hájíček (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze)
Komeniologie: setkávání a střetávání

17.20 – 18.00 Diskuse

DEN DRUHÝ | Středa, 21. října 2009

IV. Technika a společnost, fyzika, chemie a biologie

předsedající: Ivan Jakubec

8.30 – 8.50 Ivan Jakubec (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze)
Proměny techniky v Československu v letech 1945 – 1960

8.50 – 9.10 Jiří Jindra (Ústav soudobých dějin AV ČR, v. v. i.)
Československá fyzikální chemie 1945-1960

9.10 – 9.30 Michael Heyrovský (Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i.)
Česká polarografie v poválečných letech

9.30 – 9.50 Marta Kohárová (Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové)
Explosia v prvním poválečném roce

9.50 – 10.10 Ivo Kraus (Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT v Praze)
Jak vznikala první organizace československých rentgenářů

- 10.10 – 10.30 *Přestávka*
- 10.30 – 10.50 Jiří Marek (Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT v Praze)
Rentgenky, přístroje pro rentgen-difrakční analýzu CHIRANA
- 10.50 – 11.10 Boris Valníček
**Česká astronomie za války a po válce,
vznik Ústředního ústavu astronomického**
- 11.10 – 11.30 Martin Franc (Masarykův ústav a Archiv AV ČR. v. v. i.)
**Akademik Ivan Málek a jeho rozchod s lysenkismem
a mičurinskou biologií**
- 11.30 – 12.00 Diskuse
- 12.00 – 13.00 *Přestávka na oběd*

V. Doprava

předsedající: Antonín Kostlán

- 13.00 – 13.20 Arnošt Nezmeškal (Národní technické muzeum)
Vývoj cestovních motocyklů JAWA v prvních poválečných letech
- 13.20 – 13.50 Michal Plavec (Národní technické muzeum)
**Letecký poradní sbor při Hospodářské radě předsednictva vlády
v letech 1946 - 1948**
- 13.50 – 14.10 Karel Zeithammer
Železniční doprava a průmysl v inkriminovaných letech
- 14.10 – 14.30 Roman Vondra (Historický ústav AV ČR, v. v. i.)
Nová generace tramvají typů T 1, T 2 a T 3
- 14.30 – 14.45 *Přestávka*

VI. Strojírenství a výpočetní technika

předsedající: Antonín Kostlán

- 14.45 – 15.05 Miloš Hořejš (Národní technické muzeum)
**Centralizační tendence ve strojírenství po roce 1945 na příkladu
odvětví obráběcích strojů**
- 15.05 – 15.25 Jaroslav Bartošek
Výstavba českých cukrovarů ve světě v letech 1945-1960
- 15.25 – 15.45 Helena Durnová (Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií VUT v Brně)
**Stroje na zpracování informací, čili matematické - Výpočetní
technika v Československu v 50. letech 20. století**
- 15.45 – 16.00 Diskuse
- 16.00 – 16.15 *Přestávka*

VII. Výzkumnictví ve službách státu

předsedající: Petr Svobodný

- 16.15 – 16.35 Hynek Stříteský (Národní technické muzeum)
Resortní výzkumnictví v prvních letech plánované ekonomiky
- 16.35 – 16.55 Zdeněk Tempír
Poznámky k vývoji zemědělství, výzkumu a vědy 1945-1960
- 16.55 – 17.15 Alena Mikovcová (Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně)
Státní ústavy pro výzkum a zkoušení zemědělských strojů na vysokých školách zemědělských v letech 1945-1951
- 17.15 – 17.35 David Hubený (Národní archiv)
Patentní úřad v letech 1945-1952
- 17.35 – 18.00 Diskuse
- 18.00 – 18.30 *Přestávka*
- 18.30 – 21.00 večerní program:
Peaceničky (vystoupení Dismanova rozhlasového dětského souboru)
Křest publikace *Věda a technika v českých zemích v období 2. světové války*
Slavnostní raut
Film a společnost, komentované ukázky dobové filmové produkce

Od 16.00 do 18.00 bude paralelně s hlavním programem probíhat v zasedací místnosti NTM setkání s pamětníky z oboru výpočetní techniky, kterému bude předsedat Helena Durnová.

DEN TŘETÍ | Čtvrtek, 22. října 2009

VIII. Architektura a stavitelství

předsedající: Ivana Lorencová

- 8.30 – 8.50 Michal Novotný (Národní technické muzeum)
Bytová výstavba 1945 – 1960
- 8.50 – 9.10 Lucie Zadražilová (Uměleckoprůmyslové museum v Praze)
Sociologie bydlení v 50. letech
- 9.10 – 9.30 Zdeněk Lukeš (Odbor památkové péče Kanceláře prezidenta republiky)
Doznívání funkcionalismu v české architektuře 1945 - 1955
- 9.30 – 9.50 Tomáš Pavlíček (Fakulta užitého umění a designu UJEP v Ústí nad Labem)
Vybrané architektonické a urbanizační projekty v Ústeckém kraji v letech 1945–1960. Proměny východisek pod vlivem společenských změn.
- 9.50 – 10.10 Václav Lídla a Tomáš Janda
Promarněná příležitost. Stavba československé dálnice do roku 1950.
- 10.10- 10.30 Diskuse
- 10.30 – 11.00 *Přestávka*

IX. Průmyslový design

předsedající: Ivana Lorencová

- 11.00 – 11.20 Jiří Hulák (Národní technické muzeum)
Design československých dopravních prostředků 1945 – 1960
- 11.20 – 11.40 Johanna Pauly (Národní technické muzeum)
Významný český průmyslový designér Zdeněk Kovář
- 11.40 – 12.00 Jaroslav Polanecký (Fakulta užitého umění a designu UJEP v Ústí nad Labem)
Český průmyslový design v letech 1945 – 1960 – kontinuita versus ideologie

X. Optika a elektrotechnika

předsedající: Miloš Hořejš

- 12.00 – 12.20 Anna Batistová (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity)
Poválečné soustředování domácí výroby promítací kinematografické techniky do podniku Meopta
- 12.20 – 12.50 Jan Mikeš (Fakulta elektrotechnická ČVUT v Praze)
První a druhá etapa poválečného plně elektrifikovaného státu
- 12.50 – 13.10 Miroslav Sabol (Historický ústav SAV)
Elektrifikácia Československa v rokoch 1945-1948 z dôrazom na územie Slovenska
- 13.10 – 14.00 *Přestávka na oběd*

XI. Hornictví

předsedající: Miloš Hořejš

- 14.00 – 14.20 Josef Petrik (Národní technické muzeum)
Huť POLDI Kladno v letech 1945 – 1960
- 14.20 – 14.50 Martin Lang (Muzeum Středních Brd)
Jak jsme (ne)měli svou vlastní železnou rudu

XII. Vojenská technika

předsedající: Miloš Hořejš

- 14.50 – 15.10 Ivo Pejčoch (Vojenský historický ústav Praha)
Vývoj československé obrněné techniky 1945-1960
- 15.10 – 15.30 David Pazdera (Mladá fronta, a.s.)
Nejtěmnější hodina. Krize československé výroby pěchotních zbraní v první polovině 50. let – příčiny, průběh, následky
- 15.30 – 15.50 František Dohnal (Farmaceutická fakulta v Hradci Králové UK v Praze)
Hlavní směry a limity vědecké práce v podmínkách vojenského zdravotnictví a vojenského zdravotnického školství v letech 1945-1960
- 15.50 – 16.30 Diskuse
16.30 *Zakončení konference*